

Warszawa, dnia 18 czerwca 2021 r.

Poz. 557

**POSTANOWIENIE
TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO**

z dnia 15 czerwca 2021 r.

sygn. akt P 7/20

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Julia Przyłębska – przewodniczący,

Wojciech Sych – sprawozdawca,

Michał Warciński,

po rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 15 czerwca 2021 r., wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich „o wyłączenie od udziału w rozpoznawaniu sprawy o sygn. akt P 7/20 Pana Justyna Piskorskiego”,

postanawia:

oddalić wniosek.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

Julia Przyłębska

Wojciech Sych

Michał Warciński

UZASADNIENIE

I

1. We wniosku z 11 maja 2021 r. Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: Rzecznik), jako uczestnik postępowania w sprawie o sygn. P 7/20, na podstawie art. 379 pkt 4 w związku z art. 54 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1575, ze zm.) w związku z art. 36 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: uotpTK) oraz w związku z art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 202 z 07.06.2016, s. 13; dalej: TUE) i art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284; dalej: EKPCz) oraz na podstawie art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, wniósł „o wyłączenie od udziału w rozpoznawaniu [tej] sprawy (...) Pana Justyna Piskorskiego”.

Rzecznik wyjaśnił, że jego kolejny wniosek o wyłączenie z orzekania sędziego Trybunału Konstytucyjnego Justyna Piskorskiego w sprawie o sygn. P 7/20 został złożony „z uwagi na zaistnienie nowych okoliczności mających zasadnicze znaczenie dla stwierdzenia niedopuszczalności udziału osoby objętej wnioskiem w orzekaniu” (uzasadnienie wniosku, s. 2), tj. wydanie przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: ETPC) 7 maja 2021 r. wyroku w sprawie Xero Flor w Polsce sp. z o.o. przeciwko Polsce (skarga nr 4907/18), a powody wyłączenia dotyczą „zarówno braku jej prawidłowego umocowania w Trybunale Konstytucyjnym, jak braku gwarancji niezawisłości i bezstronności” (*ibidem*).

2. Rzecznik wskazał, że w powołanym wyroku ETPC orzekł o naruszeniu przez Rzeczpospolitą Polską prawa do sądu ustanowionego ustawą (art. 6 ust. 1 EKPCz), ponieważ w składzie orzekającym Trybunału Konstytucyjnego w sprawie skarżącej spółki zasiadała osoba do tego nieuprawniona (sędzia TK Mariusz Muszyński), tj. wybrana z oczywistym naruszeniem prawa krajowego, a tym samym i EKPCz, na miejsce wcześniej prawidłowo obsadzone. Konkluzja ta obejmuje, zdaniem Rzecznika, wszystkie kolejne osoby wybrane do Trybunału w takiej samej sytuacji. Osobą tą jest zatem również sędzia TK Justyn Piskorski, wybrany – jak uważa Rzecznik – z naruszeniem art. 194 ust. 1 Konstytucji, który zastąpił zmarłego sędziego TK Lecha Morawskiego, wybranego przez Sejm na sędziego, mimo że w Trybunale nie było wakującego miejsca. Z tego względu „Pan Justyn Piskorski jest nieuprawniony do zasiadania w TK i wykonywania czynności właściwych sędziemu sądu konstytucyjnego” (uzasadnienie wniosku, s. 2).

Rzecznik argumentował, że w świetle wyroku ETPC z 7 maja 2021 r. orzeczenie wydane z udziałem osoby nieuprawnionej do zasiadania w Trybunale Konstytucyjnym będzie z gruntu wadliwe. Każdy sąd – zdaniem Rzecznika – będzie mógł zdecydować o niewzięciu go pod uwagę, a każda jednostka będzie mogła wystąpić ze skargą indywidualną do ETPC. Sprawa o sygn. P 7/20, z udziału w rozpoznawaniu której powinien zostać wyłączony sędzia TK Justyn Piskorski, dotyczy dalszego funkcjonowania Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego. W ocenie Rzecznika, zakres właściwości Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego mieści się w zakresie ochrony jednostki gwarantowanej przez art. 6 ust. 1 EKPCz, zatem osoby, w sprawach których Izba ta orzeka, będą uprawnione do powołania ochrony konwencyjnej. Ze względu zatem na „ogromne ryzyko, że każde orzeczenie TK, dotyczące praw i wolności gwarantowanych przez [EKPCz], a zapadłe z udziałem osoby nieuprawnionej do orzekania w nim, jest wadliwe na gruncie art. 6 ust. 1 EKPC[z] i zagraża skuteczności ochrony konwencyjnej (...), osoby – będące w takiej samej sytuacji, jak osoba, której dotyczy wyrok w sprawie Xero Flor – powinny powstrzymać się od orzekania bądź zostać od niego odsunięte, aby utrzymać pewność prawa i stabilność orzeczeń sądowych” (uzasadnienie wniosku, s. 3–4).

3. Samodzielną podstawą wyłączenia sędziego TK Justyna Piskorskiego z udziału w rozpoznawaniu sprawy o sygn. P 7/20 jest, zdaniem Rzecznika, także art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, konstytuujący zasadę skutecznej ochrony sądowej. Skoro w powołanej sprawie Trybunał ma orzekać o zagadnieniach objętych prawem Unii, to skład orzekający musi odpowiadać wymogom unijnej zasady ochrony sądowej, tj. być niezawisły, bezstronny i ustanowiony na mocy ustawy. Rzecznik podkreślił, że postanowienia TUE wiążą wszystkie organy Państwa Członkowskiego, w tym Trybunał Konstytucyjny, i mają pierwszeństwo przed uotpTK, zatem ewentualny brak w powołanej ustawie podstawy prawnej do wyłączenia osoby ze składu orzekającego – ze wskazanych przez Rzecznika powodów – nie ma przesądzającego znaczenia. Brak wyłączenia osoby nieuprawnionej do orzekania spowoduje, że orzeczenie dotyczące zagadnień prawa Unii, wydane w składzie nieodpowiadającym wymogom tego prawa, będzie nieskuteczne i niestosowne w obrębie prawa unijnego.

II

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Podstawy prawne wniosku o wyłączenie – analiza formalna.

1.1. Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: Rzecznik) oparł swój wniosek, po pierwsze, na art. 379 pkt 4 w związku z art. 54 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1575, ze zm.; dalej: k.p.c.) w związku z art. 36 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: uotpTK) oraz w związku z art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 202 z 07.06.2016, s. 13; dalej: TUE) i art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284; dalej: EKPCz) oraz, po drugie, na art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE.

1.2. Trybunał Konstytucyjny przypomina, że instytucja wyłączenia sędziego z orzekania w określonej sprawie została uregulowana w dziale II, w rozdziale 3 uotpTK. Okoliczności wyłączenia z mocy ustawy (*iudex inhabilis*) wskazane są w art. 39 ust. 1 uotpTK. Artykuł ten w ust. 2 przewiduje także wyłączenie sędziego ze względu na okoliczności „mogące wywołać wątpliwości co do jego bezstronności”, a więc w sytuacji *iudex suspectus*. Przepisy ustawy regulują ponadto tryb postępowania w sprawie wyłączenia sędziego (por. art. 39 ust. 3 i art. 40–41 uotpTK).

W postanowieniu z 15 lutego 2017 r., sygn. K 2/15 (OTK ZU A/2017, poz. 7), Trybunał Konstytucyjny wyjaśnił szczegółowo zakres podmiotowy i przedmiotowy instytucji wyłączenia sędziego Trybunału z orzekania, podkreślając jej kompleksowy i wyczerpujący charakter. W szczególności Trybunał zwrócił uwagę, że do wyłączenia sędziego Trybunału nie mają zastosowania – na zasadzie odwołania z art. 36 uotpTK – przepisy k.p.c. Regulacja uotpTK ma charakter pełny i obejmuje swym zakresem wszystkie przypadki wyłączenia sędziego Trybunału z orzekania w danej sprawie. Toteż nieuzasadnione jest powoływanie jako podstawy wyłączenia sędziego Trybunału przepisów k.p.c.

Wyrażone w powołanym postanowieniu stanowisko pozostaje aktualne. Zna je również Rzecznik, będący autorem wniosku w sprawie wyłączenia sędziów z udziału w rozpoznawaniu sprawy o sygn. K 2/15. Z uwagi na to, że Rzecznik z uporem po raz kolejny błędnie wskazał jako podstawę wyłączenia sędziego Trybunału Konstytucyjnego odpowiednio

stosowany art. 379 pkt 4 k.p.c., Trybunał w obecnym składzie ponownie wyjaśnia, że przepis ten nie normuje przesłanki wyłączenia sędziego, lecz wskazuje na jedną z przyczyn nieważności postępowania cywilnego (sprzeczność z przepisami prawa składu sądu orzekającego albo udział w rozpoznaniu sprawy sędziego wyłączonego z mocy ustawy). Nie może on być podstawą wyłączenia sędziego w procesie cywilnym, a tym bardziej przesłanką wyłączenia „osoby nieuprawnionej do zasiadania w TK”, gdyż instytucja taka nie istnieje ani w przepisach uotpTK, ani w przepisach k.p.c.

1.3. Ponadto Trybunał wskazuje na nieuzasadnione powołanie we wniosku jako podstawy prawnej wyłączenia art. 54 k.p.c. Przepis ten nakazuje odpowiednie stosowanie przepisów k.p.c. o wyłączeniu sędziego do wyłączenia referendarza sądowego, ławnika, innych organów sądowych i prokuratora. Stanowi także, że wniosek o wyłączenie referendarza sądowego oraz ławnika sąd rozstrzyga zgodnie z przepisami niniejszego działu, a w pozostałych przypadkach przekazuje odpowiedniemu organowi nadrzędnemu. Art. 54 k.p.c. – niezależnie od tego, że do wyłączenia sędziego Trybunału Konstytucyjnego w ogóle nie stosuje się przepisów k.p.c. – nie znajdzie w żadnej sytuacji zastosowania w postępowaniu przed Trybunałem.

1.4. Jako podstawę wniosku Rzecznik wskazał także przepisy prawa międzynarodowego, tj. art. 6 ust. 1 EKPCz oraz art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE. Art. 6 ust. 1 EKPCz stanowi, że „[k]ażdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości”. Art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE zobowiązuje zaś Państwa Członkowskie do ustanowienia środków niezbędnych do zapewnienia skutecznej ochrony sądowej w dziedzinach objętych prawem Unii.

Powołane przepisy nie mogą stanowić podstawy wniosku o wyłączenie sędziego Trybunału Konstytucyjnego nie tylko z uwagi na kompleksowe uregulowanie tej instytucji w przepisach uotpTK, lecz przede wszystkim dlatego, że nie mają one zastosowania do polskiego sądu konstytucyjnego (szerzej w tym zakresie w pkt 2, cz. II uzasadnienia). Nie zmienia tej oceny zasada pierwszeństwa ratyfikowanej umowy międzynarodowej przed przepisami rangi ustawowej, na którą powołuje się Rzecznik, starając się uzasadnić dopuszczalność uczynienia samodzielną podstawą wniosku o wyłączenie art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE.

1.5. Podsumowując, Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że wniosek Rzecznika oparty jest na niewłaściwych podstawach prawnych i jako taki nie ma waloru wniosku o wyłączenie sędziego z udziału w rozpoznawaniu sprawy. Okoliczność ta stanowi samoistną przesłankę jego oddalenia, jednakże pomimo to, ze względu na precedensowy charakter sprawy, Trybunał odniesie się merytorycznie do zarzutów i argumentów sformułowanych przez Rzecznika.

2. Analiza merytoryczna zarzutów.

2.1. Twierdzenia Rzecznika o konieczności wyłączenia sędziego TK Justyna Piskorskiego z udziału w rozpoznawaniu sprawy o sygn. P 7/20 oparte są na wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPC) z 7 maja 2021 r. w sprawie Xero Flor w Polsce sp. z o.o. przeciwko Polsce (skarga nr 4907/18; dalej: wyrok ETPC z 7 maja 2021 r.). W ocenie Rzecznika, w świetle tego wyroku orzekanie przez osobę powołaną z oczywistym naruszeniem prawa na stanowisko sędziego Trybunału Konstytucyjnego niweczy prawo do sądu ustanowionego ustawą, statutowane w art. 6 ust. 1 EKPCz, a w konsekwencji każde orzeczenie wydane z udziałem takiego sędziego, dotyczące praw i wolności gwarantowanych w EKPCz, będzie z gruntu wadliwe.

2.2. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego, wyrok ETPC z 7 maja 2021 r. w zakresie, w jakim odnosi się do Trybunału Konstytucyjnego, oparty jest na tezach świadczących o nieznanym polskiego porządku prawnego, w tym fundamentalnych założeniach ustrojowych, określających pozycję, ustrój i rolę polskiego sądu konstytucyjnego. W tym zakresie został wydany bez podstawy prawnej, z przekroczeniem przez ETPC powierzonych mu kompetencji, i stanowi bezprawną ingerencję w krajowy porządek prawny, w szczególności w kwestie, które pozostają poza właściwością ETPC; z tych powodów musi być uznany za wyrok nieistniejący (*sententia non existens*). Świadczą o tym następujące względy:

2.3. ETPC w wyroku z 7 maja 2021 r. w sposób nieuprawniony wykroczył poza swoją właściwość, dokonując oceny legalności ukształtowania składu Trybunału Konstytucyjnego. Jest to bezprecedensowe wkroczenie w kompetencje konstytucyjnych organów władzy Rzeczypospolitej – Sejmu, który dokonuje wyboru sędziego, oraz Prezydenta, wobec którego wybrany sędzia składa ślubowanie. Konkluzje podważające prawidłowość wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego przez Sejm VIII kadencji w 2015 r., na których ETPC oparł swe rozstrzygnięcie, dowodzą braku znajomości polskiego po-

rzędu prawnego, jak i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego. Wbrew twierdzeniom Rzecznika i temu, co wynika z wyroku ETPC z 7 maja 2021 r., Trybunał Konstytucyjny nie wypowiedział się dotychczas prawomocnie o statusie prawnym któregokolwiek z sędziów Trybunału. W szczególności wymaga podkreślenia, że nie orzekał w tej kwestii w sprawie o sygn. K 34/15. Wydany w tej sprawie wyrok z 3 grudnia 2015 r. (OTK ZU nr 11/A/2015, poz. 185), na który powołuje się ETPC, najkrócej rzecz ujmując, nie jest wyrokiem o prawidłowości wyboru któregokolwiek z sędziów, lecz jest wyrokiem o prawie, o zgodności bądź niezgodności z Konstytucją zaskarżonych przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1064; dalej: ustawa o TK z 2015 r.). W związku z tym w sprawie niniejszej Trybunał uznaje za niezbędne przywołanie w tym miejscu tej części sentencji owego wyroku, która – rozumiana fałszywie – wywołuje kontrowersje. W rzeczy samej, w pkt. 8 sentencji wyroku w sprawie o sygn. K 34/15 Trybunał orzekł, że art. 137 ustawy o TK z 2015 r. „a) jest zgodny z art. 112 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 62 ust. 1 i art. 197 Konstytucji, b) w zakresie, w jakim dotyczy sędziów Trybunału, których kadencja upływa 6 listopada 2015 r., jest zgodny z art. 194 ust. 1 Konstytucji, c) w zakresie, w jakim dotyczy sędziów Trybunału, których kadencja upływa odpowiednio 2 i 8 grudnia 2015 r., jest niezgodny z art. 194 ust. 1 Konstytucji”. Wynika z tego jednoznacznie, że Trybunał nie orzekał o wyborze nowych sędziów, lecz o zgodności z Konstytucją zaskarżonego przepisu ustawy o TK z 2015 r. w zakresie, w jakim dotyczył sędziów, którzy kończyli swoje kadencje odpowiednio w dniach: 6 listopada, 2 grudnia oraz 8 grudnia 2015 r. Przypomnienia w tym miejscu wymaga, że każdy wyrok Trybunału Konstytucyjnego jest wiążący wyłącznie w zakresie sentencji, zaś uzasadnienie wyroku ma doniosłość jedynie motywacyjną, o ile nie wykracza poza ramy wyznaczone sentencją.

W sprawie o sygn. K 34/15 Trybunał Konstytucyjny wypowiedział się także w kwestii ostatniego etapu procedury wyboru sędziego Trybunału, stwierdzając, że „[ś]lubowanie składane wobec Prezydenta (...) nie stanowi wyłącznie podniosłej uroczystości o charakterze symbolicznym, nawiązującej do tradycyjnej inauguracji okresu urzędowania. Wydarzenie to pełni dwie istotne funkcje. Po pierwsze, jest publicznym przyrzeczeniem sędziego do zachowania się zgodnie z rotą składanego ślubowania. W ten sposób sędzia deklaruje osobistą odpowiedzialność za bezstronne i staranne wykonywanie swoich obowiązków zgodnie z własnym sumieniem oraz poszanowaniem godności sprawowanego urzędu. Po drugie, złożenie ślubowania pozwala sędziemu rozpocząć urzędowanie, czyli wykonywanie powierzonego mu mandatu. Te dwa istotne aspekty ślubowania świadczą o tym, że nie jest to wyłącznie podniosła uroczystość, lecz zdarzenie wywołujące konkretne skutki prawne. Z tego względu włączenie Prezydenta w odbieranie ślubowania od wybranych przez Sejm sędziów TK należy ulokować w sferze realizacji kompetencji głowy państwa”. Przytoczone słowa Trybunału jednoznacznie świadczą, że procedura wyboru kończy się złożeniem ślubowania przed Prezydentem z tym skutkiem, że tylko sędzia, który ślubowanie takie złożył, jest uprawniony do objęcia urzędu i orzekania.

Kwestie te, w zakresie braku podstaw do kwestionowania statusu któregokolwiek z sędziów, Trybunał Konstytucyjny wyjaśnił w postanowieniu o sygn. K 2/15 oraz licznych innych postanowieniach, oddalających wnioski Rzecznika o wyłączenie sędziów Trybunału z orzekania. Wymienione w wyroku ETPC z 7 maja 2021 r. orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego nie dotyczyły oceny prawidłowości wyboru określonych osób na stanowisko sędziego, lecz dotyczyły hierarchicznej kontroli zgodności przepisów ustawy z Konstytucją. W polskim systemie prawnym nie istnieją organy ani mechanizmy, które umożliwiłyby weryfikację legalności wyboru sędziów Trybunału. Za niewłaściwy w tym zakresie uznał się sam Trybunał Konstytucyjny, który w wydanym w pełnym składzie postanowieniu z 7 stycznia 2016 r., sygn. U 8/15 (OTK ZU A/2016, poz. 1), umorzył postępowanie w sprawie kontroli zgodności z Konstytucją uchwał Sejmu VIII kadencji dotyczących wyboru sędziów Trybunału. Nie mógł postąpić inaczej, albowiem ustrojodawca nie stworzył narzędzia kontroli kreacyjnej kompetencji Sejmu, a więc nie wprowadził procedury umożliwiającej dokonywanie przez którąkolwiek z dwóch pozostałych władz – sądowniczą i wykonawczą – wzruszenia uchwał o wyborze sędziów Trybunału Konstytucyjnego; nie dał też takiej możliwości samemu Trybunałowi Konstytucyjnemu.

W tym świetle każda próba podważenia statusu sędziów Trybunału Konstytucyjnego, zarówno przez organy krajowe, jak i międzynarodowe, jest istotnym naruszeniem uprawnień Sejmu i Prezydenta oraz godzi w konstytucyjną zasadę podziału i równoważenia się władz.

Skład Trybunału Konstytucyjnego w każdej rozpoznawanej przez niego sprawie jest obsadzany prawidłowo, a wszyscy zasiadający w nim sędziowie są wybrani legalnie. Działania Rzecznika, uporczywie kwestionującego status sędziów Trybunału, pomimo że są nieskuteczne, godzą w porządek konstytucyjny i deprecjonują rolę polskiego sądu konstytucyjnego, wpływając destabilizująco na porządek prawny.

2.4. Wzorcem kontroli w postępowaniu przed ETPC, zakończonym wyrokiem z 7 maja 2021 r., był art. 6 ust. 1 EKPCz, który stanowi w pierwszym zdaniu, że „[k]ażdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej”. ETPC uznał ten przepis za adekwatny wzorzec kontroli, by ocenić, czy postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie, która legła u podstaw wyroku z 7 maja 2021 r., spełniało określony w nim standard konwencyjny prawa do sądu ustanowionego ustawą.

Założenie powyższe jest wynikiem braku znajomości polskiego porządku prawnego, w tym przepisów rangi konstytucyjnej, określających ustrój i kompetencje Trybunału Konstytucyjnego. Art. 6 ust. 1 EKPCz stanowi jednoznacznie o prawie do sądu w indywidualnej sprawie cywilnej lub karnej. „Nie ulega wątpliwości, że postępowanie przed TK nie jest ani postępowaniem karnym, ani cywilnym w rozumieniu art. 6 EKPCz” (L. Bosek, M. Wild, komentarz do art. 79 Konstytucji [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, Legalis, Nb 13). Rozstrzyganie o takich sprawach nie mieści się zatem w kompetencjach Trybunału Konstytucyjnego, który nie jest sądem w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPCz. Wynika to jednoznacznie z pozycji ustrojowej Trybunału oraz jego konstytucyjnych kompetencji.

2.5. Wobec wyraźnej dyspozycji zawartej w art. 10 ust. 2 Konstytucji, Trybunał Konstytucyjny jest organem władzy sądowniczej, jednak nie sprawuje wymiaru sprawiedliwości w rozumieniu rozstrzygania indywidualnych spraw cywilnych, karnych czy administracyjnych. Wyłączną kompetencję w tym zakresie mają, zgodnie z art. 175 ust. 1 Konstytucji, Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe, sprawujące w Rzeczypospolitej Polskiej wymiar sprawiedliwości. Odrębny charakter Trybunału wynika z systematyki Konstytucji, która w Rozdziale VIII wyróżnia sądy i Trybunały, przyznając tym ostatnim swoiste kompetencje, różne od kompetencji sądów powszechnych.

W świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, „[U]strojodawca wyraźnie (...) rozróżnia sądy i trybunały (art. 10 i art. 173 Konstytucji), jak również enumeratywnie wymienia organy będące sądami, zaliczając do nich SN, sądy powszechne, sądy administracyjne, sądy wojskowe oraz sąd doraźny (art. 175 Konstytucji). To oznacza, że TK nie jest sądem w rozumieniu art. 175 Konstytucji, choć niewątpliwie jest organem władzy sądowniczej będącej władzą odrębną i niezależną od innych władz” (zob. wyrok z 9 grudnia 2015 r., sygn. K 35/15, OTK ZU nr 11/A/2015, poz. 186).

2.6. Podstawową kompetencją Trybunału Konstytucyjnego jest kontrola hierarchicznej zgodności norm. W doktrynie prawa konstytucyjnego podkreśla się, że wyznaczona w przepisach Konstytucji działalność Trybunału ma dwojaki charakter. „Z jednej strony TK działa w podobnym trybie i na podobnych zasadach jak sądy, lecz efekty jego działań – w zakresie obejmującym badanie hierarchicznej zgodności norm – realizują się w tej samej sferze, co działania władzy ustawodawczej (polegają one na dokonywaniu zmian w systemie prawa). Z drugiej natomiast strony, jego działalność polega na kontroli efektów działalności organów tworzących prawo oraz na ochronie wolności i praw człowieka i obywatela, czyli działalności typowej dla organów ochrony prawa, przy czym nie jest on – według systematyki konstytucyjnej – organem kontroli państwowej i ochrony prawa” (A. Mączyński, J. Podkowik, komentarz do art. 188 Konstytucji [w:] *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, Legalis, Nb 22).

Zakres kompetencji Trybunału nie pozwala zatem na uznanie go za sąd rozstrzygający indywidualne spory w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPCz, jak i art. 45 ust. 1 Konstytucji. Trybunał Konstytucyjny jest sądem prawa, a nie sądem faktów. Nie jest ani organem odwoławczym, ani organem nadzwyczajnej kontroli orzeczeń sądów. Wyroki Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne (art. 190 ust. 1 Konstytucji), lecz wywołują skutki wyłącznie w sferze normatywnej, tzn. nie uchylają orzeczeń i innych rozstrzygnięć wydanych na podstawie zakwestionowanych w postępowaniu przed Trybunałem przepisów, lecz uchylają wyłącznie przepisy, które zostały uznane przez Trybunał za niezgodne z Konstytucją.

Potwierdzeniem tak ukształtowanej roli Trybunału Konstytucyjnego jest model polskiej skargi konstytucyjnej, określony w art. 79 ust. 1 Konstytucji. Przedmiotem skargi może być jedynie norma prawna, na podstawie której sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo o obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji. Nie mieści się w zakresie kompetencji Trybunału kontrola stosowania prawa w konkretnej sprawie ani orzeczeń, które ukształtowały prawa lub obowiązki skarżących. Wyrok wydany w postępowaniu zainicjowanym skargą konstytucyjną nie prowadzi automatycznie do wzruszenia danego rozstrzygnięcia, lecz stanowi dopiero podstawę do wznowienia postępowania, uchylenia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania (art. 190 ust. 4 Konstytucji).

2.7. Powyższa analiza nie pozostawia wątpliwości, że Trybunał Konstytucyjny nie jest sądem w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPCz (jak i art. 45 ust. 1 Konstytucji), zatem przepis ten nie może stanowić podstawy do oceny, czy postępowanie przed Trybunałem spełnia standardy konwencyjne. To znaczy ostatecznie, że wniosek Rzecznika podlegał oddaleniu nie tylko z powodów formalnych (pkt 1.5., cz. II uzasadnienia), lecz pozbawiony był także podstaw materialnych.

Julia Przylębska

Wojciech Sych

Michał Warciński